

RATHERII

VERONENSIS EPISCOPI

DE ⁽⁴⁰⁵⁾ VITA SANCTI URSMARI

EPISCOPI ET ABBATIS LAUBIENSIS IN BELGIO.

195 PROLOGUS.

Dominis reverendissimis, Patribus dilectissimis, et doctoribus eruditissimis, cuncto etiam Christicolarum gregi in Laubiensi cœnobio degenti, RATHERIUS ejusdem quondam monachus, modo vero Veronensium episcopus, utroque hoc licet divinitatis Domino penitus indignus, ea in domno, quæ suis ipse fidelibus paravit ab initio.

1. Apud venerabilem nuper sanctæ Cumanæ (406) Ecclesiæ justo Dei judicio exsultantes episcopum, reperimus libellum. pauca de virtutibus continentem domini ac specialis patroni nostri, sancti videlicet Ursmari episcopi. Continentia rerum quidem, auro obrizo topazioque præferenda; locutionis vero solæcismis ita pro sui modulo refertissima, ut difficile fuerit deprehendere utrum scriptoris negligentia, an dictatoris hoc contigerit insipientia. Quod cum non parum pro tempore nos offendisset, curavimus ea ejusdem operis solummodo corrigere vitia, quibus aut in sensu lectoris naufragare poterat intellectus, aut quæ nimia sui deformitate fastidium ingerent audientibus. Simplex autem, et (ut ita dicamus) pene rusticus cum totus sermonis textus alius possit videri sapientibus, a nobis ideo minime penitus visus est commutandus, quia et sanctarum auctores. Scripturarum ferulas contemnere novimus grammaticorum; et doctrinam simplicem piscatorum, quam sophismata philosophorum; Deo magis placuisse in salvatione conversarum ubique cernimus nationum. Epistolaris vero cujusdam Ansonis, sancti, ut credi potest, quanquam non adeo disertus viri, quem eidem suo operi præposuit, præfatio

(405) Sancti Ursmari episcopi et abbatis Laubiensis Vitam a discipulo ejus in schedulis relictam, Anso, tunc ejusdem cœnobii monachus, sæculo octavo in ordinem digesserat jussu Theodulfi episcopi et abbatis item Laubiensis, cui in ejusdem monasterii regimine successit anno 776, uti a Fulcuino traditur in Gestis abbatum Laubiensium cap. 8 et 9. Hæc autem Vita a Mabillonio inventa, et edita tom. III, Actor. SS. ordinis Bened. pag. 242, ita obscura et difficilis Ratherio visa est, ut lector identidem sensum assequi nequiret. Is itaque dum exsul Comi esset ab an. 937 usque ad annum 939, ejusdem Vitæ exemplum apud Azonem ipsius urbis episcopum nactus, illam non tam emendandam, quam clariori stylo exponendam suscepit. Nos, qui hanc cum Ansonis lucubratione contulimus, ingens non rerum, sed verborum et locutionis discrimen, et non exigua

omittenda visa est omnino: quia tanta ei inerat confusio, ut ipsa quoque auctoris in ea lateat omnimodis intentio. Recipiat igitur vestræ paternitatis sanctissima charitas hunc a vestro, non audemus dicere, filio, sed servulo, et equidem (proh nefas!) fugitivo, quantumcunque benigne instructionis vestræ fructum, et cum his quæ apud vos leguntur, charitative conferat: et si consonant, optime; sin alias, discernat prudentissimum urbanitatis vestræ palatum, quid ex his melius aliquid sapidiusque contineat, et hoc pro meliori sapidiorique utendum retineat: illud solerter minus eruditus nobiscum consulendo cogitans, quia juxta cujusdam sapientis sententiam: Bona est locutio, plane et suaviter congruenterque movens audientem, nedum historia aliquid continere debeat creperum [*id est dubium*], dum non ob aliud sit edita, quam ut causas præsentium vel præteritorum ad notitiam transferat futurorum. Precor interea, ut inter hujus mundi miserrime fluctuantem naufragia orationum vestrarum me contineat anchora, id ipsum a modicitate præstolantes mea: tantum peccatoris non dedignetur Dei pietas intendere suspiria. Deus autem Pater pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Jesum Christum, aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem, faciens in vobis quod placeat coram se per eundem Jesum Christum Dominum nostrum: apud cujus clementiam piissimum intercessorem jugiter invenire mereamur Ursmarum sanctissimum, cujus Vitam in præsentem elucidare disposuimus ad laudem et gloriam omnipotentissimæ Trinitatis, et ædificationem populi convenientis.

quandoque sententiarum additamenta animadvertentes, dignam duximus, quæ inter Ratherii opera ederetur. Illam iste direxit ad Laubienses monachos; ac propterea Fulcuinus ejusdem cœnobii abbas in opere memorato cap. 20, ait: *Libellum etiam vitæ S. Ursmari, cum Cumis exsularet, ibi reperit, quem solæcismis refertum emendavit, nobisque transmisit.* Primus hanc Vitam vulgavit Laurentius Surianus mense Aprili: dein Mabillonius ex Suriana editione ad Laubiensem codicem exactam recusit tomo laudato pag. 245. Ex hoc autem ipsam modo producimus.

(406) Vide, ne Cumas Campaniæ urbem intelligas, quæ ad Hugonem regem non pertinebat. Modo enim ævo Cumanæ, unde Cumanus, vocabatur Cumum, seu Novocomum in Insubria, in qua rege Hugoni regi subjecta Ratherius exsulabat.

INCIPIT VITA.

2. Beatus igitur Ursmarus episcopus, bonorum omnium præconio dignus, pago Teoracensi, et villa quæ vocatur Fleon oriundus, a Domino est electus per prædestinationem, priusquam sæculo daretur per originem. Gravida namque matre ejus de eo, apparuit ei quidam venerandus senex per visum, in manu sua quemdam tenens puerulum, pronuntiansque; Accipe, inquit, hunc puerulum nutriesque eum. Magna enim famas eandem tunc temporis oppreserat regionem. Respondens vero mulier ait seni: Unde hoc faciam, domine, cum desit mihi panis ob magnitudinem quam patimur famis. At ille dedit ei panem valde candidum, dixitque ei: De hoc pane nutries illum. Quod cum accepisset, crevit inter manus ejus magnus valde (407). Tunc eadem mulier inquit: Istud quod video, quid signat, domine? Cui ille: Filium, inquit, es paritura, qui de regno aliquam Christo lucrifaciet partem. Quod postea verum fuisse ipse ore monstravit. Tantam siquidem a Domino gratiam est consecutus, ut omnes pabulo verbi divini reficeret, qui ad eum gratia colloquendi venirent. Iterum autem mater ejus depressa somno aliam visionem vidit continuo. Scalam quippe contra se stare videbat, cujus cacumen cælos tangebatur, per quam idem puer scandens cælum ingrediebatur. **198** Ipsa vero eundem usque ad scalæ est prosecuta cacumen, sed sequi, ut asserebat, potuit, consequi omnino non potuit. In se itaque reversa cognovit illico hæc veraciter omnia suum, quem clausum utero detinebat, præfigurare filium. Hæc et his similia quam plurima de proprio mater cognovit filio, et ante nativitatem, et postea, quæ prolixum est enarrare per singula. Exsultans itaque in Domino mater aiebat: Scio certissime, quod Dei operante clementia magnus erit filius meus quem gesto, et felicem me talis nati susceptione profiteor.

3. Editus itaque puer, Ursmarus est vocatus, adultusque doctoribus sacrarum traditur Scripturarum. Qui imbuerunt eum sacris litteris divinaque lege, non mediocriter, sed perfecte; nec sæculariter, sed monastice atque regulariter. Ab ipsa vero pueritia

(407) Apud Ansonem legitur: *crevit in terra manus illius magna valde.*

(408) Hac in re, quæ Ursmari episcopatum designat, animadvertenda quæ traduntur a Fulcuino loco laudato cap. 3: « Quare autem, inquit, eum episcopum fuisse dicimus, sæpe a nobis quæsitum est. Nam textus descriptionis ipsius vitæ episcopum eum fuisse docet; locum autem, vel tempora ordinationis ejus, vel a quibus ordinatus sit, omni modo silet. Sed et in charitatis sub ejus tempore factis, ac per antiquis membranarum pelatiolis, quæ continentur in Ecclesiæ nostræ archivis, inscriptum eum invenimus sub nomine episcopi et pontificis. Varia de hoc est seniorum nostrorum relatio, dicentibus quibusdam quod prædicandi gratia, ut competebat tunc rudimentis novellæ fidei, ad compescendos superfluos ritus gentis barbaricæ episcopus fuerit ordinatus, quod factum quoque de sancto Amando legimus: quibusdam dignitatem hanc loco tribuentibus, opinionemque suam ratione quadam tuenti-

A senilia exsequens opera, nequaquam in voluntate propria, sed in voluntate ambulat divina. Crescente sane ætate, etiam morum probitate pollebat. Erat enim corpore castus, mente incorruptus; amabilis cunctis, affabilis universis; animo benignus, corpore pulcherrimus; prudentia callens, fortitudine vigens; temperantia serenus, justitia severus; longanimitate perfectus, eleemosynis largus; abstinentia parcus, patientia et humilitate præditus; mansuetudine ac pietate relectus, charitate non ficta repletus; fide robusta stabilis, spe inconcussa longanimis. Harum vero omnium virtutum commercia exaggerabat ejus in animo cuncto disponens sapientia. Sermo quoque ejus juxta Apostolum sale erat conditus (Col. iv, 6). Si quando opportunum tempus videret, sine ædificatione proximorum horam transire minime sinebat. Terrena quoque cuncta despiciens, ac cælestia concupiscens, illi soli vacare desiderabat, cui se totum a puero devotus tradiderat.

4. Orationi frequenter incumbens, cum lacrymis et compunctione cordis Dominum deprecabatur, ut quæcunque meditaretur vel egeret in conspectu ejus accepta forent. Ipse vero, qui eas potenter inspiraverat, misericorditer piis illius dignatus est exaudire preces. Pastorem (408) deinde cathedram adeptus, tanta Domini sublimatus est gratia, ut pene omnes mortales anteiret, sæculoque inhabitans, nihil in se sæculi haberet. Scripturarum denique doctor, monasteriorum **199** constructor, provisor ecclesiarum, custos animarum, nutritor orphanorum, defensor viduarum, redemptor captivorum erat. Gregem sibi commissum ita diligebatur, sicut Veritas ipsa diligendum docuerat (Joan. x, 41). Nam si grassata fuisset, ut antiquitus, vesania tyrannorum, mori pro ovibus dominicis minime trepidasset. Quid plura.

5. Vir iste dissimilis longe fuit illis hominibus, quos nunc passim cernimus nostris temporibus: neque audivimus aliquem qui absque carnificis gladio tam dio cruciatus sit martyrio. Nos vero idonei non sumus enarrare vel scribere omnes quas in sæculo pertulit passiones, præsertim cum novem annis

bus, quod videlicet locus regius regia munificentia constructus, regio palatio contiguus, scilicet Liptinis, nulli committeretur, nisi prius ordinatus esset episcopus. quam dignitatem et in plerisque successorum ejus durasse in subsequentibus dicimus. Quid horum verius sit, lectoris arbitrio committimus, nec in utramvis partem sancto viro derogamus, dum quidquid horum sit, cum fuisse episcopum non denegamus. » Addit Mabillonius in præviis observationibus ad eandem Vitam: « S. Anscharius in Vita sancti Willebadi Bremensis episcopi tradit Willebadum ante annos septem quam episcopus consecraretur vocatum fuisse episcopum, ob prædicationem scilicet Evangelii. An forte Ursmarus ejusque successores ob id dicti episcopi? Quanquam Baldericus in Chronico Cameracensi, lib. II, c. 37, Ursmarum infunctoria tantum prædicationes sacratum episcopum fuisse putat. Et erant tum in nonnullis monasteriis episcopi et abbates, ut in præfatione observatum. »

et decem hebdomadibus absque alimonia vixerit panis, ob ægritudinem corporis. Cibus vero, quem sumebat ipse, tam tenuis et modicus erat, ut eo sustentari saltem quiret hominum nemo, nisi miraculo, ut et ipse, divino. Omnes autem, qui eum cernebant aut audiebant loquentem, mirabantur quod tam robustus esset et eloquens, absque alimonia panis vivens. Aqua vero ejus erat potus, et aliquoties sicera, qua tamen paululum raroque utebatur; victus illius is erat, quem absque officio dentium sumere valebat. Tanta quoque ejus erat patientia in hujusmodi atque aliis tribulationibus, ut posset comparari patientiæ Job beatissimi, qui non peccavit labiis suis, nec stultum quid contra Deum locutus est (*Job* 1, 22). Laudem e contra Domini jugiter concinebat, atque secundum Prophetam benedicebat Dominum in omni tempore, laus ejus semper in ore ipsius resonabat (*Psal.* xxviii, 2). Conjicere vero possumus veracissime quod vir iste do illo vivebat pane qui de cælo pro nostra descendit salute. Nam, sicut fuimus præfati, ita facundus erat dono spirituali, ut quasi fons fluens, aut fluvius inundans videretur. Quæcunque vero prædicabat ore, astruebat actione, validiora esse sciens exempla quam verba, et plus opere docere quam voce.

6. Operæ pretium vero fore judico jam nunc prosequi stylo quam efficax viro sancto inerat virtus ad effugandos hostis antiqui incursum. Erat quoddam monasterium, quod dicitur Melbodium (40h), duodecim ferme millibus a Laubaco suæ provisionis distans cœnobio, in quo erat sanctimonialium turba non modica: quarum unam spiritus invasit malignus, cepitque eam vehementer laniando vexare (410), atque per os ejus immunda et turpia loqui. Porro illic inhabitantes grandis horror invasit, nimiusque pavor etiam corda vicinorum perterruit. Tenentes autem eam sorores dicebant ad dæmonem increpando: Quomodo introire ausus es famulam Dei? Et subjungebant dicentes: Impurissime dæmon, exi ab ea. Quibus ille respondens, dicebat: Non exeam priusquam Ursmarus episcopus veniat, et ipse me trahere compellat. Hanc autem 200 confessionem nequaquam ei ascribimus qui ab initio mendax fuit, et in veritate non stetit (*Joan.* viii, 44); sed Dei imperio cogente, vera eum fatemur dixisse, non sponte, sicut in Evangelio: *Scimus*, aiunt dæmones, *quod sis Filius Dei* (*Marc.* iii, 12). Quod utique cum esset veracissimum, præter alia innumerabilia beati Petri prodit testimonium, iisdem verbis Domino interroganti gloriôsæ præbentis confessionis responsum (*Matth.* x, 10); tamen quadam sui parte mendacissimam mentitam esse malitiam, testis est dominica passio, ab impiis instinctu patrata diabolico.

(409) Melbodium, seu Malbodium celebre monialium cœnobium, vulgo *Maubeuge* in Hannonia, de quo vide *Mabilonium* in *Vitam sanctæ Aldegundis* seculo secundo Ord. Bened., ad an. 684.

(410) Hæc et sequentiæ usque ad illa, *Altera igitur die*, quæ asterisco signavimus, cum in vulgata

A Nam licet noverit pro salute humani generis Christum venisse, nesciens tamen ordinem liberationis nostræ, illusus est morte dominica, quasi avis decipula. Ostensa namque mortalitate quam ille interimere appetebat carnis, abscondito captus est hamo divinitatis. Cæterum si indubitanter sciret hunc esse Christum Filium Dei vivi, agnovisset mortis legibus nequaquam posse teneri. Si agnosceret posse non mori, non hunc suaderet crucifigi. Non enim intellexit humanæ perditionis audacissimus laniatio quod suo frustraretur imperio in Salvatorem mundi sæviendo. Ignoravit antiqua malitia quia jus perditionis humanæ non admitteret, si se a Redemptoris hominum sanguine continuisset. Unde et Apostolus: *Si hunc*, inquit, *principes sæculi cognovissent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixissent* (*I Cor.* ii, 8). Principes vero quos dixerit sæculi, ex alia ejus sententia conjicere possumus, qua ait: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cælestibus* (*Ephes.* vi, 12). Ipse quoque Dominus: *Princeps*, ait, *hujus mundi venit, et in me non habet quidquam* (*Joan.* xiv, 30). Quamvis et de Herode et Pilato non incongruente possit accipi secundum illud quod Psalmistæ voce dicitur: *Astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus* (*Psal.* ii, 2). Sed illi principes specialiter unius populi, non principes sæculi generaliter appellati sunt. Cum ergo veracissimum sit *Tu es Christus Filius Dei vivi* (*Matth.* xvi, 16), testimonio beati Petri, mendacissimum est: *Scimus quia sis Filius Dei*, testimonio diaboli. Et sicut Petrus (411) ait: *Quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est* (*Ibid.*, 17); ita et diabolum calliditas astutiæ et subtilitas naturæ hoc confiteri non fecit, sed vis atque potestas ejus, quid ad eum destruendum de cælis advenit. Ut vero divina illic in homine latente præsentia tortus mentiando vera dixit dubius, ita hic dominica in beato Ursmaro operante potentia, verum dixit invitus: in utroque vero non suo voto usus, sed jubentis imperio coactus. Altera igitur die ordinante Dei providentiâ, adfuit beatus Ursmarus episcopus. Cumque relatum ei fuisset de ea quæ a diabolo vexabatur puella, jussit illico sibi exhiberi eam. Quod cum factum fuisset, ille non de sua, sed de Domini præsumens 201 virtute, accepto libro, cepit legere exorcismum super caput ejus; dehinc benedicto oleo nares oculosque et os ejus linivit, et protinus immundum ab ea spiritum fugavit. Liberata tamen puella, pavor quidam, qui præsentia diaboli seminatus fuerat, adhuc peccatoribus vicinorum inerat. At vir Domini præcepit sibi aquam cum sale deferri; quibus benedictis, jussit Ansonis Vita desint, Ratherius vel ex pleniori Ansonis exemplo derivavit, vel potius e suo penu addidit.

(411) Ait scilicet, *Tu es Christus Filius Dei vivi*; quia uti Christus eidem Petro respondit, *Caro et sanguis non revelavit tibi*, etc.

spargi per cuncta monasteriiloca etsie omnis pavor cum auctore suo abscessit Satana.

7. Alio quoque tempore ducta est ad eum puella quædam sæcularis, plena dæmonio, quam jussit sibi in oratorium deferri. Quo facto, præcepit eam vinculis quibus stringebatur absolvi: et post hæc cœpit Dei potentiam super caput ipsius invocare, ipsumque dæmonem ut a plasmate Dei vivi recederet increpare. Mirum in modum hostis ille antiquus cœpit continuo anxari et fremere, diversasque ac diras voces emittere. Sanctus vero Ursmarus jussit eam extra oratorium trahi, ipseque subsequens percussit eam tribus vicibus baculo quem gestabat manibus. Tum spiritus nequam exiit ab ea tam celeriter, ac si ipse fuisset percussus. Quam mox beatus pontifex sanissimam oratorio reddidit, perungensque oleo benedicto, liberam abire permisit.

8. Habebat sanctus pontifex neptem in jam dicto monasterio Melbediensi, quam ipse parvulam commendaverat sanctæ Aldegundi. Quæ postquam fuisset adulta, orta est quædam in ejus collo sæva nimis infirmitas; quæ gutteria (412) dicitur sermone Gallico. Astruenbat vero medici, quod aliter curari nequiret, nisi carne incisa cum uncino ferreo foras morbus traheretur. Hoc autem illis facere cogitantibus, contigit, supervenire sanctum Domini pontificem: qui accersito ad se medico interrogavit eum dicens: Dic mihi utrumne valeas sanare eam. At ille ait: Nequeo, nisi cum uncino ferreo carne incisa morbum foras traham. Audiens autem vir Dei hoc, omnino facere prohibebat, quia oppidò eam diligebat, et periculosum hoc valde esse cernebat. Verum imponens manum sæpius die illa super ipsum vulneris locum, dicebat: Vide, filia, ne patiaris tibi ferrum imponi; credo enim in Domini pietate, quia ipse te liberabit ab hac infirmitate. Nocte vero eadem vir sanctus uberrimas preces fudit ad Dominum ob ejus salutem. Lucescente vero die altera, a strato sospes surrexit puella, intantum ut nec vestigium infirmitatis remaneret in ea.

9. Eodem quoque tempore alia ægrotæ intra ejusdem monasterii septa jacebat tam valido languore obsessa, ut omnes qui eam videbant, de salute ejus prorsus desperarent. Quæ cum audisset tanti viri adventum, cœpit virtute, qua poterat dicere:

A Obsecro ut rogetis illum ad me venire: confido enim in Deo, me revalituram quantocius, si eum videre meruero. Quod cum beato viro fuisset intimatum, absque mora ad illam accessit: cumque intuitus eam fuisset, elevata manu signum crucis super ægrotam fecit, et illico fugata febre mulier convaluit, vitamque sibi a Deo per interventum sancti viri redditam sæpissime multis ipsa naravit.

B 10. Post hæc itaque venerabilis pontifex cernens paulatim sibi vires corporis minui, suæque diem vocationis imminere, curam cœpit non parvam gerere, ne grex sibi commissus relinqueretur sine pastore. Tunc, annuente Deo, optantibus cunctis S. Erminus eligitur vir omni bonitate repletus, atque magistro moribus adæquandus; cunctis vero istius temporis hominibus tacito præferendus. Quem benignus Pater ut filium charissimum monuit amabiliter, quatenus gregem sibi commissum sollicite pasceret, moribus et verbis secum ad æthera transferre satageret. Quod ipse agendum suscepit quidem moleste, sed Deo cooperante, strenue peregit: inchoavit humiliter, sed perseveravit fideliter. Bonus igitur gregis Christi pastor Ursmarus, moribus et annis maturus, digna suscepturus meritorum præmia, cœlestia invitatur ad regna. Qui precibus charissimorum quos in Christo nutrierat filiorum, suum fideli Creatori commendans spiritum, ipsis presentibus exsultans in Domino, carnis quartodecimo Kalendas Maii an. 713 solvitur ergastulo, victurus in sæcula cum Christo. Angelorum eVectus ministerio, cœlesti infertur paradiso, ubi sine fine patriarcharum fruitur fide, prophetarum spe, apostolorum consessu, martyrum collegio, confessorum ac virginum contubernio, cunctorumque cœlicolarum oblectatur perenni tripudio. Corpus vero illius a discipulis religioso compositum officio, cultu est honorifico tumultatum. In cacumine quippe montis, cujus radicibus jam exstructum adjacet monasterium, oratorium est in honore sanctæ Dei Genitricis constructum, in quo deposuerunt beati corporis thesaurum: ubi divina pietas demonstrat quotidie, cujus meriti illic habeantur reliquiæ ad laudem et gloriam majestatis suæ, cujus honor, decus et potestas permanet sine fine. Amen.

(412) *Gutteria*, seu, ut alii cum Ansone scribunt, *Grutteria*, morbus gutturis, de quo vide Cangium in Glossario, v, *Gutteria* 2.